

KOMITET POLITYKI NAUKOWEJ

Opinia Komitetu Polityki Naukowej dotycząca wniosku konkursowego w programie IDUB.

Dotyczy: zgłoszenia rekomendacji i propozycji merytorycznych dotyczących utrzymania, rezygnacji, modyfikacji lub poszerzania określonych aspektów wniosku konkursowego planowanej II edycji konkursu w ramach programu „Inicjatywa doskonałości-uczelnia badawcza (dalej: IDUB), w związku z obowiązkami Komitetu Polityki Naukowej wynikającymi z art. 340 ust. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2024 r. poz. 1571, z późn. zm.).

Komitet Polityki Naukowej, po wnikliwej analizie dotychczasowych zasad obowiązujących w I edycji konkursu w ramach programu „Inicjatywa doskonałości-uczelnia badawcza” (dalej: IDUB), zauważa i rekomenduje co następuje:

1. Przyjęty w ustawie zapis, dotyczący braku możliwości uczestnictwa w nowej edycji co najmniej dwóch uczelni biorących udział w pierwszej edycji, pomimo pozytywnej oceny końcowej, nie gwarantuje, że w gronie uczestników kolejnej edycji znajdą się najlepsze uczelnie w Polsce, co jest sprzeczne z ideą konkursu. Rekomendujemy wprowadzenie poprawek do Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2024 r. poz. 1571, z późn. zm. (dalej jako pswn), umożliwiających uczestnictwo w kolejnej edycji wszystkim dotychczasowym beneficjentom, przy zachowaniu warunku pozytywnej oceny końcowej oraz spełnieniu wymogów ustawowych dopuszczających złożenie wniosku w nowym konkursie. Jednocześnie rekomendujemy zwiększenie liczby uczelni przewidzianych do finansowania w drugiej edycji z 10 do 12, dając w ten sposób możliwość dołączenia do projektu co najmniej dwóm nowym uczelniom. Należy pamiętać, że działania IDUB mają charakter długoterminowy, co w przypadku utraty finansowania przy jednoczesnej pozytywnej ocenie prowadzić może do zaprzepaszczenia efektów rozpoczętych już działań, jak i marnotrawienia zgromadzonego kapitału naukowego oraz ludzkiego.
2. Wprowadzenie poprawek uwzględniających wymagania zawarte w kryteriach oceny wniosku w pierwszej edycji. W obecnej formie warunek finansowania w kolejnym okresie realizacji IDUB definiuje art. 394, ust. 2 pswn: „Warunkiem otrzymania finansowania w okresie kolejnych 6 lat jest pozytywny wynik końcowej ewaluacji oraz pozytywny wynik oceny planu, o którym mowa w art. 393 ust. 1”. W art. 388 ust. 4. p. 2 pswn, określającym kryteria oceny wniosku uczelni ubiegającej się o udział w programie IDUB, zawarto zapis mówiący o „międzynarodowym znaczeniu działalności uczelni”. W celu zachowania spójności pomiędzy wymaganiami oceny wstępnej i końcowej rekomendujemy dodanie zapisu w art. 394, ust. 2 pswn „oraz międzynarodowe znaczenie uczelni”.
3. W zakresie przyznanych kwot dofinansowania rekomendujemy coroczną waloryzację przyznanej subwencji. Wynika to ze zmiany formy finansowania jaką dotychczas były obligacje.
4. Należy utrzymać obecną formułę związaną z priorytetowymi obszarami badawczymi. Rekomendujemy, aby w kolejnej edycji szczególną uwagę zwrócić na obszary związane z aktywnością w zakresie: wpływu nowych technologii na społeczeństwo, analiz zachowań społecznych związanych z rozwojem sztucznej inteligencji, szeroko pojętej geopolityki, technologii kosmicznych, a także zmian demograficznych.

KOMITET POLITYKI NAUKOWEJ

5. Wymagania w zakresie efektów i ewentualnych wskaźników kolejnej edycji należy skorelować z wymaganiami dotyczącymi przyszłego modelu ewaluacji naukowej. W chwili obecnej, w wielu przypadkach, wymagania te są rozbieżne (np. w zakresie jakości/ilości publikacji naukowych).
6. Należy umożliwić uczelniom formułowanie celów i wskaźników w sposób elastyczny. Wskaźniki te powinny być w przeważającej większości jakościowe. W dobie dynamicznie zmieniającej się sytuacji geopolitycznej, społecznej oraz technologicznej takie podejście, połączone z możliwością wprowadzania zmian w kosztorysach czy modelach finansowania działań, przyniesie zdecydowanie lepsze rezultaty i pozwoli lepiej adaptować się do aktualnych warunków. Jednocześnie konieczne są zapisy w regulaminie informujące w sposób precyzyjny o sposobie i zakresie dokonywania zmian.
7. Należy zdecydowanie usprawnić działania informacyjne zarówno w zakresie wytycznych do przygotowania nowych planów, jak i w zakresie przygotowywania raportów z obecnej edycji.
8. Rekomendujemy, aby w składzie zespołu ekspertów oceniających plany nowej edycji znaleźli się eksperci krajowi, świadomi realiów panujących w polskim systemie szkolnictwa wyższego. W obecnej edycji, w trakcie oceny śródkresowej, sugestie ekspertów - pomimo swojej zasadności - nie były możliwe do wdrożenia z powodu uwarunkowań prawnych czy administracyjnych. Ekspert taki wspomagałaby zespół oceniający w tym zakresie. Aby zachować bezstronność, osoba taka nie może zajmować stanowisk zarządczych w instytucjach finansowanych przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, mających umocowanie ustawowe oraz byłaby wykluczona z oceny własnej jednostki.
9. Rekomendujemy, aby w trakcie ewaluacji uczelni biorących udział w programie IDUB oceniany był postęp uczelni w uzyskaniu wcześniej założonych wskaźników. Uczelnie powinny wskazać, w jakim stopniu został osiągnięty cel w zadeklarowanych obszarach, a ocena efektów oraz działań powinna być jakościowa. Porównywanie samych wskaźników dla uczelni o różnym profilu, strukturze czy możliwościach, prowadzić może do niesprawiedliwej oceny.
10. Rekomendujemy, aby dla uczelni biorących udział w programie IDUB zostały zmodyfikowane wskaźniki dostępności dydaktycznej związane z relacją liczby studentów do liczby nauczycieli akademickich, w wymiarze 15-20% względem aktualnie obowiązujących. Umożliwi to zaangażowanie większej liczby pracowników naukowych do prowadzenia badań.

prof. dr hab. Ewa Gruza

Przewodnicząca KPN Warszawa,

dn. 15 maja 2025 r.